

УДК 633.18(477.72)

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА РИСУ В УМОВАХ ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Аверчев О.В. – д. с-г н., професор,
Аверчева Н.О. – к. е. н., доцент,
ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

В статті наведений аналіз економічної ефективності виробництва рису в Причорноморському степу України на основі проведених розрахунків вартості валової продукції, собівартості, рівня рентабельності, прибутку та інших економічних показників. Зроблено відповідні висновки та пропозиції.

Ключові слова: аналіз, рис, виробництво, реалізація, економіка, ефективність, урожайність, собівартість, рівень рентабельності, прибуток, Херсонська область.

Аверчев А.В., Аверчева Н.А. Анализ экономической эффективности производства риса в условиях Причерноморской степи Украины

В статье приведен анализ экономической эффективности производства риса в Причерноморской степи Украины на основе проведенных расчетов стоимости валовой продукции, себестоимости, уровня рентабельности, прибыли и других экономических показателей. Сделаны соответствующие выводы и предложения.

Ключевые слова: анализ, рис, производство, реализация, экономика, эффективность, урожайность, себестоимость, уровень рентабельности, прибыль, Херсонская область.

Averchev A.V., Avercheva N.A. Analysis of the economic efficiency of rice production under conditions of the Black Sea Steppe of Ukraine

The paper analyzes the economic efficiency of rice production in the Black Sea Steppe of Ukraine using the calculations of the gross output, cost price, profitability level, profit and other economic indexes. It draws corresponding conclusions and makes suggestions.

Keywords: analysis, rice, production, sale, economy, efficiency, yield, cost price, profitability level, profit, Kherson region.

Постановка проблеми. Нарощування виробництва зернових культур в Україні має стратегічне значення. Для підйому національної економіки. Підвищення рівня ефективності виробництва сільськогосподарської продукції є найважливішим завданням, від рішення якого залежить продовольча безпека країни. Вирішення цього питання повинно здійснюватися не тільки на державному, але й на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами харчування. (І Аверчев)

Скорочення обсягів виробництва зерна в цілому і рису зокрема, пояснюється негативним впливом комплексу організаційно-економічних та техніко-технологічних чинників. Низький рівень ефективності і конкурентоспроможності зерновиробництва як базової галузі сільського господарства створює перешкоди на шляху формування повнокровного внутрішнього ринку зерна та продуктів його переробки, унеможливує розширення зовнішніх ринків.

Незважаючи на сприятливий природно-економічний потенціал Херсонської області та зростаюче значення зернового господарства для економіки сільськогосподарських товаровиробників і регіону в цілому, галузь продовжує залишатися у стані стагнації як за кількісними, так і за якісними показниками розвитку. Через недостатню ефективність використання застарілих технологій

та використання зношених меліоративних систем збільшуються виробничі витрати при практично не змінній врожайності

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методологічні основи ефективності зернового виробництва, проблеми теорії й практики інтенсифікації галузі знайшли широке відображення в аграрній економічній літературі. До найбільш комплексних належать праці В.І. Бойка, О.А. Бугуцького, М.Г. Лобаса, І.І. Лукінова, В.П. Мертенса, О.М. Онищенко, П.М. Рибалкіна, П.Т. Саблука, А.І. Степанова, О.О. Сторожука, М.І. Щура та інших. Проте якщо проблеми функціонування зернопродуктового підкомплексу на рівні держави досліджені достатньою мірою, то цілий ряд важливих аспектів підвищення ефективності виробництва в природно-економічних зонах і областях потребують додаткового розгляду.

Постановка завдання полягала у проведенні економічного аналізу сучасного стану виробництва рису в Херсонській області;

- дослідженні сучасного стану і структурно-динамічні тенденції розвитку галузі рисосіяння в регіоні;

- проведенні економіко-статистичного аналізу факторів, які впливають на показники економічної ефективності виробництва і реалізації рису, обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції в Херсонській області;

- обґрунтуванні напрямків підвищення економічної та екологічної ефективності виробництва рису.

Об'єкт дослідження – процеси формування економічної ефективності виробництва рису у сільськогосподарських підприємствах Херсонської області.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів проблеми ефективного розвитку підприємств, які спеціалізуються на вирощуванні рису.

Методи дослідження ґрунтуються на розроблених економічною наукою теоретичних та методологічних положеннях, спрямованих на визначення економічної ефективності галузі рисівництва. Для оцінки економічної та екологічної ефективності виробництва рису використано методи емпірично-теоретичного дослідження: спостереження, порівняння, економіко-статистичний, системний аналіз. Сукупне і вибіркоче використання цих методів дало змогу забезпечити достатню достовірність одержаних оцінок, прогнозних розрахунків, висновків.

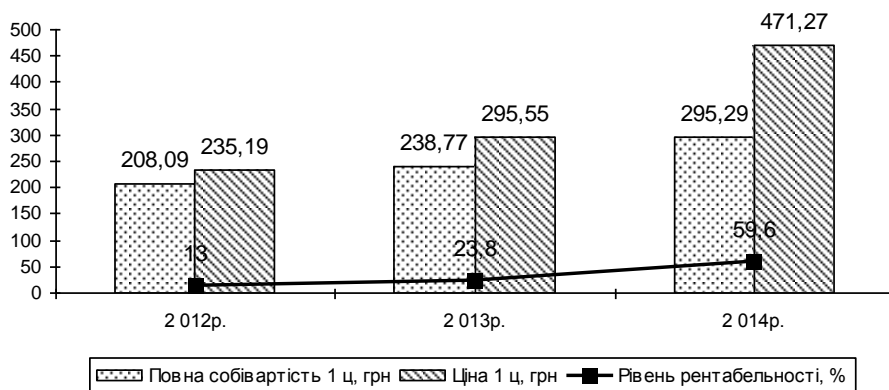
Виклад основного матеріалу досліджень. Дослідження ефективності виробництва рису за показниками ефективності системи землеробства по валовій продукції і чистому доходу дає можливість виявити рівень ефективності окремих прийомів організації виробництва, визначити економічну доцільність вирощування рису та оптимально використовувати ресурсний потенціал галузі.

Економічні показники виробництва рису сільськогосподарськими підприємствами області відображено в таблиці 1. Слід відзначити, що аналіз проведено за даними тих сільськогосподарських підприємств, які звітують перед обласним управлінням статистики за формою 50-с.-г. (табл. 1).

Таблиця 1. Показники економічної ефективності виробництва рису в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області

Показники	Роки			2014 р. у % до 2012 р.
	2012	2013	2014	
Виробнича собівартість 1 ц, грн	171,32	222,80	334,51	195,3
Повна собівартість 1 ц, грн	208,09	238,77	295,29	141,3
Ціна 1 ц, грн	235,19	295,55	471,27	200,4
Прибуток від реалізації 1 ц, грн	27,10	56,78	175,98	у 6,5 р. б.
Рівень рентабельності, %	13,0	23,8	59,6	46,6 в. п.

Комерційна собівартість 1 ц зросла за три роки від 208,09 до 295,29 грн /ц – на 41,3 % більше. Ціна 1 ц рису також зростає вдвічі – від 235,19 до 471,27 грн /ц. Таким чином, зростання прибутку обумовлюється перевищенням темпів зростання ціни порівняно з собівартістю 1ц. Якщо у 2012 р. в розрахунку на 1 ц підприємства одержали 27,10 грн прибутку, то у 2014 р. – 175,98 грн, що майже в 6,5 рази більше. На діаграмі відображено співвідношення ціни і собівартості 1 ц рису (рис. 1).

Рис. 1. – Показники реалізації рису в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області.

В процесі економічного аналізу досліджують як формування собівартості всієї продукції, так і собівартості 1ц продукції, що і було проведено нами при розрахунку показників рентабельності реалізації рису. Собівартість сільськогосподарської продукції охоплює постійні і змінні витрати на виробництво цієї продукції. Склад цих витрат визначається положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та особливостями, передбаченими Типовим положенням з планування, обліку і калькуляції продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств.

Розрахунки економічної ефективності вирощування рису, проведені за цінами які склалися на поточний рік, показали, що для збільшення прибутків та рентабельності виробництва необхідно передусім, підвищити її врожайність.

Адже чим вища врожайність рису, тим вища економічна ефективність його вирощування. Збільшуються прибутки та рівень рентабельності, зменшується собівартість зерна рису. Де порушували технологію, вносили мало добрив, не проводили захисту рослин, формувалася низький урожай зерна – до 35 ц/га, з низькою його якістю, за такого рівня врожаю вирощування рису було малоефективним – рівень рентабельності в Скадовському районі 10,6 %. Одержуючи малі прибутки, господарства на можуть вкладати кошти у розширення виробництва і відновлення основних та оборотних фондів.

За дотримання вимог технології урожайність збільшується до 70 ц/га та поліпшується якість зерна. За таких урожаїв економічна ефективність вирощування рису значно зростає. Чистий прибуток зостав до 7000 грн. / га, а рентабельність – до 70-80%. Ці дані свідчать, що у разі прийнятих у зоні технологій, навіть за існуючих високих цін на ресурси, прибутки від вирощування рису достатні для ведення розширеного виробництва.

Проте, для підвищення врожаїв слід вкладати у виробництво більше коштів. І те, що господарства вкладають їх дуже мало й спрощують технологію приводить до низьких урожаїв рису та значного падіння прибутків від вирощування. За нашими дослідженнями при зростанні витрат на 1 га, чистий прибуток зростає, а за малих витрат вирощування рису є малоефективним.

Аналіз одержаних даних показує, що для того, аби за існуючих цін виростити 70 ц/га рису-сирцю, витрати на 1 га мають становити понад 10000 грн., а для 50 ц / га – 7500 - 7900 грн /га При цьому близько 40% усіх витрат припадає на добрива на пестициди.

Виробнича собівартість 1 ц рису за досліджувані роки зросла від 171,32 грн. до 334,51 грн. або на 95,3 %.

Наступна група показників свідчить про рівень витрат в розрахунку 1 га площі посівів рису. Ці показники свідчать про інтенсифікацію виробничих процесів. Схема вивчення процесу інтенсифікації має такий вигляд: земля - об'єкт інтенсифікації, обсяг витрат на 1 га - рівень інтенсифікації, вихід продукції з 1 га - результат інтенсифікації, окупність витрат - ефективність інтенсифікації. Сума виробничих витрат з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, ріллі, або посівів дає змогу визначити рівень інтенсивності виробництва в цілому, а також окремих видів продукції, зокрема, рису.

В розрахунку на 1 га посівів сільськогосподарські підприємства витрачали у 2012 р. 11769 грн., а у 2014 р. – 16960 грн. Таким чином, при ціні реалізації 1 ц 471,27 грн. для покриття виробничих витрат на 1 га необхідно реалізувати 36 ц рису (табл. 2).

В розрахунку на 1 га за три роки прибуток зростає в 7,6 разів - від 1170 до 8922 грн. Рівень рентабельності виробництва становить 59,6 %.

Собівартість 1 ц вирощеної продукції зросла від 171,32 до 334,51 грн. або на 95,3 %. Це свідчить, що додаткові витрати ведуть до приросту виробництва, але окупність вкладених витрат на основі зростання врожайності не досягнуто.

Недостатній рівень економічної ефективності галузі сьогодні є наслідком дії цілого ряду факторів, серед яких у першу чергу потрібно виділити погіршення соціально-економічних умов господарювання, недостатнє забезпечення засобами виробництва й недотримання, у зв'язку із цим, вимог технології вирощування культури, а також збільшення собівартості продукції (підвищення цін на пестициди, мінеральні

добрива, пально-мастильні матеріали, насіння тощо). У середньому по країні з різних причин, збільшується собівартість рису. Практично 3-3,5 тони зерна йде на покриття витрат на 1 га посіву, тому господарства, що отримали низький урожай, знаходяться у збитку, це, у свою чергу, приводить до скорочення посівних площ, переорієнтації на інші культури.

Таблиця 2 Економічна ефективність виробництва рису в сільськогосподарських підприємствах

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 .у % до2012 р.
Виробнича собівартість, грн. в розрахунку на:				
1 ц	171,32	222,80	334,51	195,3
1 га	11769	14383	16960	144,1
Повна собівартість реалізованої продукції, грн., в розрахунку на:				
1 ц	208,09	238,77	295,29	141,3
1 га	8981	6451	14971	166,7
Виручка від реалізації, грн., в розрахунку на:				
1 ц	235,19	295,55	471,27	200,4
1 га	10151	7985	23893	235,4
на 1 грн. витрат	1,13	1,24	1,60	141,6
Прибуток (збиток), грн. в розрахунку на:				
1 ц	27,10	56,78	175,98	649,4
1 га	1170	1534	8922	762,6
Рівень рентабельності виробництва, %	13,0	23,8	59,6	46,6 в. п.

Аби поліпшити економічні показники вирощування рису слід ефективніше використовувати паливні ресурси, бо в господарствах це робиться вкрай незадовільно. Добрива значно краще використовуються при застосування інтегрованого захисту рослин. Це пояснюється тим що захист рослин поліпшував фітосанітарний стан посівів, а здорові рослини - краще використовували поживні речовини та краще функціонували і повніше використовували свій генетичний потенціал, ніж хворі та забур'янені. Водночас ефективність захисту рослин підвищується за умови поліпшення азотного живлення посівів.

Процес інтенсифікації передбачає не тільки ріст додаткових вкладень на одиницю земельної площі, але й ефективне їх використання. Економічна ефективність інтенсифікації означає випереджаючий ріст високоякісної продукції з одиниці земельної площі при найменших витратах засобів виробництва і живої праці.

Отже, ціна відшкодовувала витрати на виробництво за всі роки дослідження і в середньому по області сільськогосподарські підприємства одержали прибутки у 2014 р. 175,98 грн / ц при рівні рентабельності 59,6 %. В розрахунку на 1 га рису прибутки в 2014 р. становили 8922 грн. Чистий дохід в розрахунку на 1 га 23893 грн., а витрати відповідно 14971 грн. Рівень рентабельності досить високий і становить 59,6 %. Основною причиною зростання рентабельності виробництва рису є цінова ситуація на ринку і нижчі темпи зростання собівартості одиниці продукції порівняно з ціною. Отже, в цілому по області виробництво рису рентабельне – рівень рентабельності становить 13-60 %.

В Херсонській області рис вирощують у чотирьох основних районах, обсяги виробництва в яких відображено на діаграмі (рис. 2). Найбільше вироблено рису у

Каланчацькому районі – 121483 ц (41,6 %), у Скадовському – 115111 ц (39,4 %), м. Херсон 44136 ц (15,1 %) і у Голопристанському – 10121 ц (3,5 %).

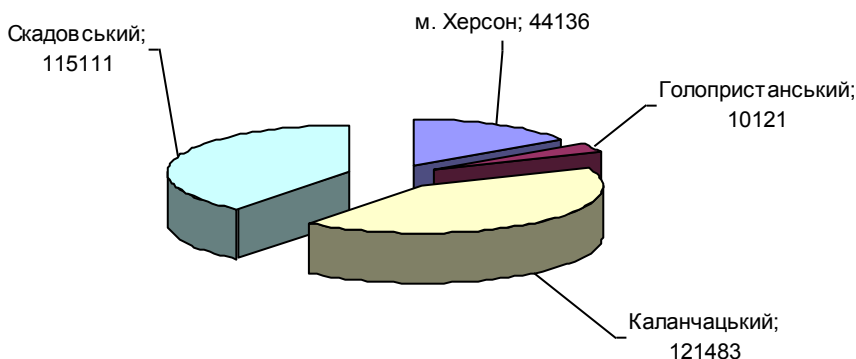

Рис. 2- Структура виробництва рису за районами, ц

Аналіз ціни реалізації і повної собівартості 1 ц рису за районами області свідчить про значні коливання даних показників (табл. 4). Ціна змінюється від 263,01 грн / ц у Голопристанському районі до 670,30 по м. Херсон У Скадовському районі також за більш високою ціною реалізували рис сільськогосподарські підприємства 467,84 грн. Підприємства м. Херсон мали найвищий рівень і повної собівартості продукції – 411,84 грн / ц. Собівартість 1 ц рису змінюється за районами від 200,91 до 411,84 грн.

Відповідно рівень рентабельності виробництва рису значно відрізняється за районами. Так у Каланчацькому районі він становив 32,7 %, а у Скадовському – 71,7 %.

У Херсонській області вирощуванням рису займаються 9 сільськогосподарських підприємств. Виробництво рису є ефективним і економічно доцільним для рисосіючих сільськогосподарських підприємств.

У сучасних умовах в зоні рисосіяння Херсонської області формується техногенний тип агропромислового комплексу. Коефіцієнт екологічної стабільності територія рисосіяння Херсонської складає 0,31, що свідчить про екологічну нестабільність. Серед рисосіючих районів Херсонської області Голопристанський район характеризується як середньо стабільна територія (0,52), Скадовський – нестійко стабільна територія (0,38), Каланчацький – нестабільна земельна територія (0,28).

Висновки. З метою підвищення ефективності виробництва рису необхідно впроваджувати комплекс заходів підвищення економічної ефективності виробництва рису. Важливими елементами цих заходів є поліпшення умов використання землі на основі підвищення її родючості і забезпечення зростання врожайності рису. Такі завдання доцільно вирішувати шляхом застосування адаптивних технологій як при традиційних умовах вирощування рису так і при застосуванні крапельного зрошення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах 2012 рік», - К: Державна служба статистики України 2013.
2. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах 2013 рік», - К: Державна служба статистики України 2014.
3. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах 2014 рік», - К: Державна служба статистики України 2015.

УДК:631.164.23:330.341.1**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК****Вермієнко Т.Г.** – к.е.н., доцент ДВНЗ “Херсонський ДАУ”

Досліджено сучасний стан фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу, розглянуто джерела фінансування інноваційної діяльності та визначено, що за останні 15 років основним джерелом фінансування є власні фінансові кошти. Також виявлені проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору та обґрунтовані основні напрями удосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційні процеси, бюджетне фінансування, сільське господарство.

Vermyenko T.G. Финансовое обеспечение инновационного развития предприятий АПК

Исследовано современное состояние финансового обеспечения инновационного развития предприятий агропромышленного комплекса, рассмотрены источники финансирования инновационной деятельности и определено, что за последние 15 лет основным источником финансирования является собственные финансовые средства. Также выявлены проблемы финансового обеспечения аграрного сектора и обоснованы направления усовершенствования финансового обеспечения инновационного развития предприятий АПК.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационные процессы, бюджетное финансирование, сельское хозяйство.

Vermijenko T.G. Financial provision of innovative development of agricultural enterprises

Investigates the current state of the financial providing of innovative development of enterprises of agroindustrial complex are considered funding sources of innovative activities and determined that over the last 15 years the main source of financing is own funds. Also identified the problems of financial support to the agricultural sector and the directions of improvement of financial provision of innovative development of agricultural enterprises.

Keywords: innovation activity, innovation processes, budgetary financing, agriculture.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток аграрного сектору економіки зумовлений необхідністю пошуку нових механізмів і методів взаємодії всіх учасників інноваційного процесу. Ключовим фактором активізації інноваційної діяльності є вирішення проблем відповідного фінансового забезпечен-